

بررسی دیدگاه قیصری

در مورد حقیقت زمان عرفانی

محمود صیدی،* استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه شاهد

حسن مرادی،** استادیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه شاهد

چکیده

قیصری یکی از بزرگترین شارحان مکتب ابن عربی است که با استفاده از مبانی عرفانی، نظریه خاصی در مورد زمان ابداع کرده است. دیدگاه او در اینباره چند بخش دارد: نقادی نظریات فلسفی، بویژه دیدگاه ارسطو و ابن سینا، تأویل عرفانی برخی از نظریات فلسفی، تبیین حقیقت زمان طبق مبانی عرفانی و تقسیمات آن. اما انتقادات قیصری بر دیدگاه ابن سینا و تأویل عرفانی وی از برخی نظریات فلسفی، با اشکالاتی مواجه است. مهمترین اشکال نظریه او، مستندات حدیثی در مورد ظهور زمان، با استناد به اسم «الدهر» خداوند است، زیرا احادیث مورد استدلال قیصری، وثاقت لازم را نداشته و مدعای او را نیز اثبات نمیکند. بدین لحاظ، میتوان گفت زمان با نظر به اسم «المقدّر» خداوند ظهور مینماید و ظهور آن در مراتب مختلف، بوجود آورنده روز و شب الهی است.

مقدمه

حرکت و بتبع آن، زمان از پدیده‌هایی هستند که تبیین عقلانی آن از دیرباز ذهن اندیشمندان مختلف را به خود مشغول داشته است. زمان از اموری بدیهی است که اثبات آنها نیازی به اقامه برهان ندارد.^۱ با وجود این، اندیشمندان در اینباره در دو بخش اساسی اختلاف نظر دارند: ۱. حقیقت زمان چیست؟ آیا جوهر است یا عرض؟ در این راستا رابطه زمان با حرکت نیز مورد پرسش واقع میشود. ۲. رابطه زمان که متغیر بالذات است با امور ثابت و بدون تغییر، یعنی مجردات و امور ازلی، چگونه است؟ در مورد هر یک از این پرسشها، حکما و متکلمان پاسخهایی داده‌اند و به مناقشه در پاسخهای یکدیگر پرداخته‌اند.^۲

قیصری که یکی از بزرگترین شارحان مکتب ابن عربی است، سعی بسیاری در ارائه نظامی عقلانی و منجسم از برخی مباحث عرفانی نموده

(نویسنده مسئول) *Email:m.saidiy@yahoo.com

**Email:dr.hassan.moradi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۷/۳/۱ تاریخ تأیید: ۹۷/۷/۱۵

۱. طوسی، شرح الاشارات والتنبیها، ج ۳، ص ۸۶.

۲. محمدی، «زمان از دیدگاه حکما و متکلمان اسلامی»،

ص ۱۲-۸.

کلیدواژگان

زمان فلسفی	زمان عرفانی
حرکت	اسماء الهی
مظاهر اسماء	قیصری
ابن سینا	ارسطو